

Junak našega časa

Zmaga ali kako je Maks Bigec zasukal kolo zgodovine

Špela Barlič, foto: Marko Kočevar

Če je slovenskemu poosamosvojitvenemu filmu mogoče kaj očitati, potem je to njegova trdovratna suspendiranost v prostoru in času. Predvsem v zadnjih nekaj letih se zdi, kot da slovenski filmi nastajajo nekje v oblakih, v nekem od vsega sodobnega dogajanja odlepljenem mehurčku, varno zaščitnim pred korozijo družbenih sprememb in stiskami našega časa. Slovenski film pač zanimajo večje teme. Univerzalne resnice. Kot da bi bile vsakdanje skrbi in težave malega človeka preveč banalne, da bi si zaslužile luksuz velikega platna. Vzemimo za primer le zadnje tri zmagovalce Festivala slovenskega filma: imamo hiperstilizirano festivalsko art miniaturo Igorja Šterka *9:06* iz leta 2009 ter dva »nema« avangardna filma: lanskoletnega zmagovalca *Circus Fantasticus* (2010) Janeza Burgerja in letošnji *Arheo* Jana Cvitkoviča. Še posebej zadnja dva se poskušata s svojo poetično zamaknjenostjo in odtujenostjo, s tematiko, ki se hoče dvigniti nad prozaičnost klasične naracije, z namerno časovno-prostorsko nezaznamovanostjo in z vztrajanjem izključno pri jeziku podob, radikalno odrezati od kakršnihkoli referenc na družbeno realnost. Skratka, sodeč po naših zmagovalcih se pri nas (vsaj kar se takih in drugačnih strokovnih žirij tiče) vedno bolj uveljavlja film, ki želi biti »čista umetnost«.

Vsaj do neke mere gre pri tem pojavu bržkone za izraz avorskega ega: vsak režiser želi narediti film, ki se bo lepo staral, film, ki ne bo »kmečki« in zaplankan in se bo dobro gledal tudi onstran domačega plota. Ta ambicija je popolnoma razumljiva in legitimna, toda tisto, kar slovenski avtorji pri tem spregledajo, je skozi zgodovino umetnosti (tudi filmske!) že ničkolikokrat potrjeno dejstvo, da je o univerzalnem mogoče najbolj prepričljivo spregovoriti prav skozi partikularno. Da je zgodba paradoksalno najbolj univerzalna takrat, ko je najbolj lokalna, ker začnejo občečloveške resnice takrat iz nje hlapeti povsem spontano in jim veliko raje verjamemo, kot če nas z njimi pitajo na silo, pa naj bo jedilni pribor še tako izbran.

Miran Zupanič (*Barabe!* [2001], *Otroci s Petrička* [2007]) pri pisanju scenarija za svoj novi film *Zmaga ali kako je Maks Bigec zasukal kolo zgodovine* (2011) s to velikopoteznostjo očitno ni bil obremenjen; morda

zato, ker je snemal »le« televizijski film, morda pa je ugotovil, da je skrajni čas, da film nastavi ogledalo slovenskemu »tu in zdaj« in z duhovito intervencijo zapolni zevajočo nišo. Zupanič je posnel učinkovit, srčen mali film, s čudovito igralsko kreacijo vrhunskega Vlada Novaka v središču. Vlado Novak je eden redkih slovenskih igralcev, ki pred kamero funkcionirajo popolnoma naravno; kako je mogoče, da so ga letošnje festivalske nagrade gladko obšle, je podobno zagonetno kot dejstvo, da je celovečercem glavno nagrado odnesel Cvitkovičev pretenciozno simbolistični *Arheo*.

Zmaga se kljub svoji težki temi odvije mehko, v maniri črne komedije, z dobrimi, ravno prav »napisanimi« dialogi, da so iskri, a kljub temu zvenijo naravno, s sočno narečno govorico in črno-belo fotografijo, ki lepo podpre njen cinični duh, atmosfero brezizhodnosti in občutek finančne podhranjenosti. Zupanič za svojo komično žalostinko tudi ne bi mogel izbrati bolj simptomatične lokacije: Maribor s svojo propadlo kovinarsko industrijo, mesto, ki ga je pokopala tranzicija in se v času neoliberalistične brezobirnosti nikakor ne zmore postaviti na lastne noge, je z leti prerastel v pravi simbol falirane slovenske tranzicije.

Maks Bigec, mali človek, pravkar odpuščen varilec, verjame, da ga iz hibernacije

lahko zbudi le človek, kot je on sam. Odloči se, da ne bo več čakal, da njegov svet rešijo tisti, ki so ga zavozili. Nekega večera si napolni žepo z bombami in ugrabi mlečnozobega direktorja (natančneje »predsednika uprave«), ki je spravil v stečaj njegov Motokovin. »Zašvasa« ga v opuščeno proizvodno halo, ga zalije z litrom vodke in pokliče na radijsko postajo, da bi obelodanil svojo protestno akcijo in izsilil kupčijo, ki bi talca zamenjala za preklic likvidacije podjetja. Maks je človek iz nekega drugega sveta, v katerem so veljala drugačna pravila igre; normalno je, da mu je odneslo pokrovko, malo manj »normalno« pa je, da se pregovorno pasiven slovenski junak enkrat za spremembo dejansko odloči za akcijo.

Maksu kaže presenetljivo dobro, potem pa Zupanič v svojo zgodbo domiselno vplete še kritiko sodobnih medijev, ki so povsem regresirali na nivo orodja zabave in tako svojo grenko tranzicijsko zgodbo nadgradi še za en kritičen nivo, Maksa pa vrne natanko tja, kjer je zgodbo začel: na domači kavč. Očitno tudi smela udarniška akcija ne ponuja pravega odgovora na vprašanje, kako se izvleči iz težke situacije, v kateri se trenutno nahajamo. *Zmaga ali kako je Maks Bigec zasukal kolo zgodovine* ne dviguje vere v boljši jutri, zato pa Miran Zupanič s svojo skromno, sočutno pripovedjo zgovorno priča o potencialu slovenske kinematografije.